

POSTANOWIENIE

Dnia 9 marca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z powództwa J. W.
przeciwko S. Spółce Akcyjnej w B.
o rekompensatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 9 marca 2022 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w K.
z dnia 20 października 2020 r., sygn. akt X Pa (...),

odrzuca skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 24 lutego 2020 r. Sąd Rejonowy w B. zasądził od S. S.A. w B. na rzecz powódki J. W. kwotę 10.000 zł tytułem rekompensaty związanej z utratą prawa do bezpłatnego węgla.

Sąd Okręgowy w K., wyrokiem z 20 października 2020 r. oddalił apelację strony pozwanej od powyższego wyroku.

W sprawie ustalono, że powódka była małżonką pracownika jednej z kopalń wchodzących w skład K. S.A. w K., który zmarł 15 lutego 1987 r., w trakcie trwania stosunku pracy. Mąż powódki w okresie zatrudnienia pobierał deputat węglowy. Powódka od chwili śmierci męża ma ustalone prawo do renty rodzinnej na stałe, którą to rentę pobiera. Powódka pobierała deputat węglowy po mężu do momentu

zaprzestania jego wypłacania. Będąc wdową po zmarłym pracowniku górniczym, powódka zawarła ponowny związek małżeński w 2012 r.

Sąd Okręgowy wyjaśnił, że zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 1 lit. a tiret trzecie ustawy z dnia 23 listopada 2018 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz z tytułu zaprzestania pobierania bezpłatnego węgla przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa górniczego (Dz.U. z 2019 r., poz. 29), świadczenie rekompensacyjne z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz z tytułu zaprzestania pobierania bezpłatnego węgla przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa górniczego przysługuje osobom uprawnionym do bezpłatnego węgla na podstawie postanowień układów zbiorowych pracy, porozumień lub innych regulacji obowiązujących w przedsiębiorstwie górniczym, które utraciły moc obowiązującą przed dniem wejścia w życie ustawy, na skutek zawartych porozumień lub dokonanych wypowiedzeń, w tym między innymi wdowom mającym ustalone prawo do renty rodzinnej po pracowniku zmarłym w czasie trwania stosunku pracy, jeżeli utrata uprawnienia do bezpłatnego węgla nie została im zrekompensowana w jakikolwiek inny sposób. Z mocy art. 2 ust. 2 tej ustawy, za wdowy i wdowców, o których mowa w ust. 1 pkt 1 lit. a tiret trzecie ustawy uznaje się również osoby, które ponownie zawarły związek małżeński, tracąc status wdowy lub wdowca. Według art. 2 ust. 3 ustawy, w przypadku osób uprawnionych, o których mowa w ust. 1 pkt 1 lit. a tiret 3, posiadanie ustalonego prawa do renty rodzinnej ustala się na dzień utraty prawa do bezpłatnego węgla lub zaprzestania jego pobierania w naturze lub w ekwiwalencie pieniężnym.

Sąd Okręgowy oddalił apelację strony pozwanej od wyroku Sądu Rejonowego, wskazując, że powódka: (-) jest wdową po byłym pracowniku poprzednika prawnego pozwanej - KWK „M.”, która prowadziła wydobywanie węgla kamiennego dnia 31 grudnia 2011 r. na podstawie koncesji, zmarłym w trakcie trwania stosunku pracy; (-) ma ustalone prawo do renty rodzinnej, a świadczenie to pobiera od śmierci męża na stałe; (-) była uprawniona do bezpłatnego węgla do 31 grudnia 2014 r. na podstawie Załącznika nr 18 do obowiązującej w czasie wypłaty w K. S.A. Holdingowej Umowy Zbiorowej z dnia 30 grudnia 1993 r.; § 8 ust. 3 tego Załącznika stanowił, że uprawnienia do bezpłatnego węgla przysługują również

wdowom, jeżeli spełniają warunki do otrzymania renty rodzinnej po byłych pracownikach; stosownie do § 8 ust. 4 tego Załącznika, uprawnienie to nie wygasa w razie powtórnego zawarcia związku małżeńskiego przez wdowę; twierdzenia powódki w przedmiocie deputatu znajdują potwierdzenie w regulacjach układowych; (-) Holdingowa Umowa Zbiorowa utraciła moc przed dniem wejścia w życie ustawy rekompensacyjnej, na skutek zawartego porozumienia; początkowo, na podstawie porozumienia z 17 listopada 2014 r., jej strony zawiesiły do 31 grudnia 2017 r. stosowanie § 8 Załącznika nr 18 do Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy następnie, porozumieniem z 27 lutego 2017 r., z dniem 30 marca 2017 r. strony rozwiązały Zakładowy Układ Zbiorowy Pracy; (-) na wskazany wyżej dzień utraty prawa do bezpłatnego węgla powódka była nadal uprawniona do renty rodzinnej po byłym pracowniku poprzenika prawnego pozwanej; (-) utrata uprawnienia do bezpłatnego węgla nie została jej zrekompensowana w jakikolwiek inny sposób.

Strona pozwana zaskarżyła powyższy wyrok skargą kasacyjną, zarzucając:

1) naruszenie przepisów postępowania mających istotny wpływ na wynik sprawy - art. 227 k.p.c. art. 228 § 2 k.p.c., art. 232 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., art. 327¹ § 1 k.p.c., art. 378 § 1 k.p.c., art. 381 k.p.c. i 382 k.p.c., art. 385 k.p.c. i art. 386 § 4 k.p.c., art. 387 § 2¹ k.p.c., a nadto art. 232 k.p.c. i art. 6 k.c. - przez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie w następstwie:

a) zaakceptowania przez Sąd Okręgowy w K., że Sąd Rejonowy w B., jako Sąd pierwszej instancji, nie rozpoznał istoty sprawy i pominął dokonanie w uzasadnieniu wyroku ustaleń oraz rozważań prawnych, w tym wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku, okoliczności mających dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie, tj., czy powódka była uprawniona do bezpłatnego węgla na podstawie Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy jako wdowa po mężu W. N., zmarłym 15 lutego 1987 r., w trakcie trwania stosunku pracy w przedsiębiorstwie górnictwym KWK „M.”, zwłaszcza od chwili ponownego wyjścia przez nią za mąż w 2012 r., a następnie, które wewnątrzzakładowe przepisy prawa pracy znajdą zastosowanie przy badaniu uprawnień powódki do bezpłatnego węgla oraz na podstawie którego przepisu uznał powódkę za uprawnioną do rekompensaty, a nadto, że powódka wykazała wszystkie fakty, z których wywodzi korzystne dla

siebie skutki prawne; mimo to Sąd Okręgowy w pełni podzielił te ustalenia, ocenę zebranego materiału dowodowego, jak i ocenę prawną, przyjmując je za własne - powyższe uchybienia miały istotny wpływ na wynik sprawy i doprowadziły do nieuchylenia wyroku Sądu pierwszej instancji pomimo nierozpoznania istoty sprawy i konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, ewentualnie do nieoddalenia powództwa z uwagi na niewykazanie roszczenia; ponadto, wobec rozpoznania części powyższych zagadnień po raz pierwszy dopiero przez Sąd odwoławczy, doszło do pozbawienia pozwanej prawa do rozpoznania istoty sprawy i poszczególnych zarzutów w dwuinstancyjnym postępowaniu sądowym oraz do pozbawienia możliwości poddania kontroli tych ustaleń i rozważań przez pozwaną w ramach zwykłych środków odwoławczych (w apelacji),

b) dokonania przez Sąd Okręgowy w K. ustaleń faktycznych z urzędu i na podstawie faktów znanych temu Sądowi z urzędu oraz w następstwie dokonania oceny dowodów „z wyjściem poza swobodną oceną dowodów” i pominięcie przy ich ocenie, że w sprawie powinien mieć zastosowanie tylko i wyłącznie układ zbiorowy pracy obowiązujący w chwili wygaśnięcia stosunku pracy męża powódki, tj. § 18 ust. 1 pkt 6 załącznika nr 32 Układu Zbiorowego Pracy dla Przemysłu Węglowego z dnia 1 lutego 1980 r., a powyższe uchybienie miało istotny wpływ na wynik sprawy i doprowadziło do dowolnego przyjęcia, jakoby powódka wykazała i była uprawniona do końca 2014 r. do bezpłatnego węgla jako wdowa po mężu zmarłym 15 lutego 1987 r., w trakcie trwania stosunku pracy w przedsiębiorstwie górniczym KWK „M.”, także po ponownym wyjściu za mąż w 2012 r., rzekomo w oparciu o § 8 ust. 3 i ust. 4 Załącznika nr 18 do obowiązującej w czasie wypłaty w K. S.A. Holdingowej Umowy Zbiorowej z dnia 30 grudnia 1993 r., pomimo że powódka w odpowiedzi na apelację przyznała, iż bezpłatny węgiel pobierała do 2012 r., a zatem tylko do chwili ponownego wyjścia za mąż; Sąd instancji nie wyjaśnił ponadto podstawy prawnej wyroku i nie wskazał, na podstawie którego konkretnego przepisu uznał powódkę za uprawnioną do rekompensaty;

2) naruszenie przepisów prawa materialnego: art. 1, art. 2 ust. 1 pkt 1, ust. 2 ustawy z dnia 23 listopada 2018 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz z tytułu zaprzestania pobierania bezpłatnego węgla przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa górniczego, art. 239

§ 1 i § 2 k.p., art. 240 § 1-3, art. 241¹³ § 1 i § 2 k.p. oraz § 18 ust. 1 pkt 6 załącznika nr 32 Układu Zbiorowego Pracy dla Przemysłu Węglowego z dnia 1 lutego 1980 r. i § 8 ust. 3 i ust. 4 Załącznika nr 18 do Holdingowej Umowy Zbiorowej z dnia 30 grudnia 1993 r. - przez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie w następstwie przyjęcia, że powódka jest osobą uprawnioną do otrzymania rekompensaty, gdyż zdaniem Sądu Okręgowego, była uprawniona do bezpłatnego węgla zwłaszcza po ponownym wyjściu za mąż na podstawie wewnątrzzakładowych przepisów prawa pracy obowiązujących po 1991 r. w sytuacji, gdy za osobę uprawnioną do otrzymania rekompensaty w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 1 lit. a tiret trzecie ustawy może być uznana tylko taka osoba, która była uprawniona do bezpłatnego węgla na podstawie postanowień układów zbiorowych pracy, a dla oceny tego uprawnienia powódki należy stosować tylko i wyłącznie układ zbiorowy pracy obowiązujący w chwili ustania stosunku pracy jej męża w dniu 15 lutego 1987 r., tj. § 18 ust. 1 pkt 6 załącznika nr 32 Układu Zbiorowego Pracy dla Przemysłu Węglowego z dnia 1 lutego 1980 r., zgodnie z którym w razie powtórnego wyjścia za mąż uprawnienie wdowy wygasa z dniem zamążpójścia, a dla „konieczności bycia uprawnionym do bezpłatnego węgla” nie ma znaczenia postanowienia zawarte w art. 2 ust. 2 ustawy, a także ewentualne faktyczne pobieranie bezpłatnego węgla wbrew postanowieniom zakładowych przepisów prawa pracy (powódka w odpowiedzi na apelację przyznała jednak, że bezpłatny węgiel pobierała do 2012 r., a zatem tylko do chwili ponownego wyjścia za mąż); ponadto powódka nie może być uznana za osobę uprawnioną na podstawie art. 2 ust. 1 pkt 1 lit. c ustawy, albowiem prawomocnie odmówiono już jej wypłaty rekompensaty na podstawie ustawy o świadczeniu rekompensacyjnym z dnia 12 października 2017 r. (Dz.U. z 2017 r., poz. 1971).

Uzasadniając wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, strona pozwana wskazała na występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych oraz na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, co pozwoli na wyjaśnienie:

1) czy ustawa z dnia 23 listopada 2018 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz z tytułu zaprzestania pobierania bezpłatnego węgla przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa

górniczego, a w szczególności art. 2 ust. 2 ustawy, przyznaje i może przyznawać prawo do bezpłatnego węgla i prawo do rekompensaty między innymi wszystkim wdowom i wdowcom po pracownikach zmarłych w trakcie trwania stosunku pracy w przedsiębiorstwie górnicznym, którzy ponownie wyszli za mąż;

2) czy prawidłowe jest przyznanie świadczenia rekompensacyjnego na podstawie ustawy dla wdowy po pracowniku przedsiębiorstwa górniczego zmarłego w trakcie trwania stosunku, która ponownie wyszła za mąż, z powołaniem się jedynie na art. 2 ust. 2 ustawy i bez rzeczywistego zbadania w dwuinstancyjnym postępowaniu jej uprawnienia do bezpłatnego węgla na podstawie postanowień układów zbiorowych pracy, porozumień lub innych regulacji obowiązujących w przedsiębiorstwie górnicznym, czy też warunkiem przyznania tego świadczenia jest posiadanie przez wdowę zwłaszcza od momentu ponownego zawarcia związku małżeńskiego prawa do bezpłatnego węgla na podstawie przepisów zakładowych,

3) jeżeli zbadanie uprawnienia takiej wnioskodawczynie do bezpłatnego węgla na podstawie wewnętrzzakładowych przepisów prawa pracy jest konieczne - to które zakładowe przepisy prawa pracy znajdują zastosowanie przy takim badaniu, w szczególności, czy będą to przepisy obowiązujące w dacie ustania stosunku pracy męża wnioskodawczynie będącej wdową po nim czy też wprowadzone w życie i obowiązujące w okresie późniejszym i po wielu latach od chwili ustania stosunku pracy.

Ponadto skarżąca wskazała na oczywiste naruszenie przez zaskarżony wyrok wskazanych powyżej przepisów prawa procesowego i materialnego, co powoduje, że niniejsza skarga jest oczywiście uzasadniona w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Skarżąca wniosła o:

- 1) o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania,
- 2) o rozpoznanie skargi kasacyjnej na rozprawie,
- 3) o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania,
- 4) o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych lub przedstawionego spisu kosztów

ewentualnie:

5) o uchylenie zaskarżonego wyroku całości oraz zmianę wyroku Sądu Rejonowego w B. i oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów procesu za postępowanie przed sądami powszechnymi i w postępowaniu kasacyjnym, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlega odrzuceniu jako niedopuszczalna.

Zgodnie z art. 398² § 2 pkt 2 k.p.c., skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach dotyczących kar porządkowych, świadectwa pracy i roszczeń z tym związanych oraz o deputaty lub ich ekwiwalent. Przedmiotem sporu (a następnie zaskarżenia) w niniejszej sprawie była zasadność roszczenia powódki o zapłatę kwoty 10.000 zł tytułem ekwiwalentu pieniężnego za przysługujący jej deputat węglowy, do którego, w jej ocenie, nabyła prawo na podstawie ustawy z dnia 23 listopada 2018 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz z tytułu zaprzestania pobierania bezpłatnego węgla przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa górniczego. Tak też przedmiot sporu określiły Sądy obu instancji w komparycji swoich orzeczeń.

Określony w taki sposób przedmiot sporu bez wątpienia mieści się w pojęciu „sprawy o deputaty lub ich ekwiwalent”, użytym w art. 398² § 2 pkt 2 k.p.c., a określającym przedmiotowo rodzaje spraw, w których skarga kasacyjna jest niedopuszczalna bez względu na wartość przedmiotu zaskarżenia. Świadczy bowiem o tym treść art. 1 ustawy z dnia 23 listopada 2018 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz z tytułu zaprzestania pobierania bezpłatnego węgla przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa górniczego, zgodnie z którym ustawa określa zasady i sposób realizacji świadczenia rekompensacyjnego z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz z tytułu zaprzestania pobierania bezpłatnego węgla w naturze lub w ekwiwalencie pieniężnym, zwanego dalej „rekompensatą”, przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa górniczego (por. postanowienia Sądu Najwyższego:

z dnia 5 lutego 2007 r., I PK 280/06, LEX nr 9487951 oraz z dnia 6 lutego 2020 r., II UK 273/18, LEX nr 3017793; z dnia 9 grudnia 2020 r., I PK 211/19, LEX nr 3182902; z 18 listopada 2020 r., I PK 228/19, LEX nr 3081300; z 12 stycznia 2021 r., I PSK 3/21, LEX nr 3219546; z 13 kwietnia 2021 r., I PSK 48/21, LEX nr 3159949 oraz z dnia 18 maja 2021 r., I PSKP 15/21, LEX nr 3269819 – wydane na tle przepisów ustawy z dnia 12 października 2017 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla, regulującej tę samą rodzajowo materię, tj. prawo do świadczenia rekompensacyjnego z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla (art. 1 tej ustawy).

Z powyższych przyczyn Sąd Najwyższy odrzucił skargę kasacyjną na podstawie art. 398⁶ § 3 k.p.c. w związku z art. 398² § 1 i § 2 pkt 2 k.p.c. jako niedopuszczalną.